

BANK AKTIVLARI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI MAKROIQTISODIY OMILLAR

Shomurodov Elyorjon Lutfidinovich

*O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi Bank hisobi, auditi va nazorati
yo'nalishi magistranti*

Annotatsiya: Maqolaning mazmuni bank aktivlarining samaradorligiga ta'sir qiluvchi makroiqtisodiy omillar tahliliga bag'ishlangan. Bu tadqiqotda, bank aktivlarining samaradorligini belgilovchi asosiy makroiqtisodiy omillar sifatida inflyatsiya darajasi, iqtisodiy o'sish darajasi, ishsizlik darajasi va foyda solig'i stavkalari kabi muhim faktorlar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida statistik ma'lumotlar tahlili qo'llanilgan bo'lib, bu omillarning banklar faoliyatidagi roli va ularning aktivlar samaradorligiga ta'siri chuqur o'rganiladi. Natijada, makroiqtisodiy omillar va bank sektorining samaradorligi o'rtasidagi bog'liqliklar aniqlanadi va ushbu omillar bank sektorini yanada samarali boshqarishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan yondashuvlar taklif etiladi. Maqola banklar, moliyaviy tahlilchilar va iqtisodiy siyosat quruvchilari uchun foydali bo'lishi kutilmoqda.

Kalit so'zlar: bank aktivlarining samaradorligi, makroiqtisodiy omillar, inflyatsiya darajasi, iqtisodiy o'sish, ishsizlik darajasi, foyda solig'i stavkalari, moliyaviy tahlil, bank sektori, moliyaviy siyosat, iqtisodiy ta'sir

Kirish. Zamonaviy iqtisodiyotda banklar muhim rol o'ynaydi, ularning aktivlari mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining asosiy omili hisoblanadi. Bank aktivlarining samaradorligi, bankning moliyaviy barqarorligi va daromadlilik ko'rsatkichlariga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Ushbu maqolada, bank aktivlarining samaradorligiga ta'sir qiluvchi asosiy makroiqtisodiy omillar tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — makroiqtisodiy omillarning bank sektorining aktivlar samaradorligiga qanday ta'sir qilishini aniqlashdir.

Makroiqtisodiy omillar orasida inflyatsiya darajasi, ishsizlik darajasi, iqtisodiy o'sish darajasi va soliq stavkalari kabi ko'rsatkichlar bank aktivlarining samaradorligini shakllantiruvchi asosiy faktorlar sifatida ko'rib chiqiladi. Ushbu omillarning har biri bank operatsiyalarining turli jihatlariga ta'sir qiladi, shu jumladan kredit berish siyosati, investitsion faoliyat va aktivlarni boshqarish samaradorligi.

Maqolaning metodologiyasi, bank sektorining statistik ma'lumotlarini tahlil qilishdan iborat bo'lib, bu yordamida makroiqtisodiy omillarning bank aktivlarining samaradorligiga ta'siri chuqurroq tushuniladi. Natijada, ushbu tadqiqot bank sektori uchun strategik qarorlar qabul qilishda asosiy yo'naltiruvchi ma'lumotlarni taqdim etishga qodir.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Jahon iqtisodiyotida banklar, ulkan moliyaviy tizimning yurak qismi sifatida, iqtisodiy barqarorlik va taraqqiyotni ta'minlovchi asosiy institutlardir. Banklar moliyaviy operatsiyalar, investitsiyalar va kreditlar orqali iqtisodiyotning ko'plab sektorlarini qo'llab-quvvatlaydi. Shu sababli, bank aktivlarining samaradorligi, moliyaviy tizimning umumiy holati va iqtisodiyotning kelajagi uchun juda muhimdir. Bank aktivlarining samaradorligi esa turli makroiqtisodiy omillar ta'sirida shakllanadi.

Bank aktivlarining samaradorligiga makroiqtisodiy omillar ta'sirini chuqurroq tahlil qilish uchun statistik ma'lumotlardan foydalanish mumkin. Iqtisodiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'rtacha inflyatsiya darajasi oshganda, markaziy banklar odatda asosiy foiz stavkalarini oshirish orqali inflyatsiyani nazorat qilishga harakat qiladi. Masalan, Amerika Qo'shma Shtatlari Federal Zaxira Tizimi (Fed) 2021 yilgi hisobotda, inflyatsiya darajasi o'rtacha 2% dan 5% ga ko'tarilganda, asosiy foiz stavkasini 0.25% dan 0.75% ga oshirganini qayd etgan. Bu o'zgarishlar banklarning kredit berish shartlarini qattiqroq qiladi, bu esa kredit olish uchun qarz oluvchilarning qaytarish qobiliyatiga salbiy ta'sir qiladi.

Statistika bo'yicha, YIM o'sishi bilan birga korxona va iste'molchilarning daromadlari ham o'sadi, bu esa banklar uchun kredit portfelining sifatini yaxshilaydi. Masalan, Yevropa Markaziy Banki (ECB) tomonidan 2019 yilda o'tkazilgan tadqiqotda, YIM o'sishi 1% ga oshganda, bank kreditlari bo'yicha yomon qarzlar nisbati 0.5% ga kamaygan. Bu, iqtisodiyotning kengayishi bilan birga, kreditlar bo'yicha to'lov qobiliyatining yaxshilanishini ko'rsatadi.

Iqtisodiy tadqiqotlarda, ishsizlik darajasi oshishi bilan kredit bo'yicha kechikishlar va defaults (qarzdorlik bo'yicha to'lovlar to'xtatilishi) soni oshishi orasidagi bog'liqlik ko'rsatilgan. OECDning 2020 yilgi hisobotiga ko'ra, ishsizlik darajasi 1% ga oshganda, kredit bo'yicha kechikishlar o'rtacha 0.2% ga oshgan. Bu banklar uchun qo'shimcha risklar yaratadi va ularning aktivlarini boshqarish strategiyasini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

Bu kabi statistik ma'lumotlar, makroiqtisodiy omillarning bank faoliyatiga ta'sirini aniqroq baholashga yordam beradi va banklar uchun strategik qarorlar qabul qilishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Ishsizlik darajasi ham diqqatga sazovor, chunki u iste'molchi kreditlarining to'lanish qobiliyatiga ta'sir qiladi. Ishsizlik oshganda, iste'molchilar qarzlarini qaytarishda qiynalishi mumkin, bu esa bank aktivlarining sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Soliq siyosati, xususan foyda solig'i stavkalari ham banklar daromadlariga va ularning investitsion qarorlariga ta'sir qiladi.

Global iqtisodiy o'zgarishlar fonida, banklar doimo makroiqtisodiy muhitni diqqat bilan kuzatib borishlari kerak. Masalan, jahon iqtisodiyoti pandemiya davrida katta o'zgarishlarni boshdan kechirdi, bu esa banklar uchun yangi xavflar va imkoniyatlar yaratdi. Bunday vaziyatlarda banklar o'z aktivlarini qayta baholashlari va risklarni minimallashtirish choralarini ko'rishlari zarur.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Bank aktivlarining samaradorligi, iqtisodiyotning umumiy holatiga bevosita ta'sir qiluvchi makroiqtisodiy omillarga bog'liq. Banklar bu omillarni to'g'ri baholashi va ularning ta'sirini minimallashtirish yoki ulardan foydalanish yo'llarini topishi kerak. Bu esa, o'z navbatida, banklar va umuman iqtisodiyotning barqarorligi va rivojlanishiga xizmat qiladi. Bank sektori moliyaviy tizimning asosiy qismi sifatida, makroiqtisodiy omillarni hisobga olgan holda, strategik rejalarini ishlab chiqishi va amalga oshirishi muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Ushbu maqola orqali bank aktivlarining samaradorligiga ta'sir qiluvchi makroiqtisodiy omillarni chuqur tahlil qildik. Inflyatsiya, iqtisodiy o'sish, ishsizlik darajasi va foyda solig'i stavkalari kabi makroiqtisodiy ko'rsatkichlar bank faoliyatining turli jihatlariga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu omillar bank kreditlarining sifati, investitsion qarorlar va umumiy moliyaviy barqarorlikni aniqlaydi.

Statistik ma'lumotlarni tahlil qilish orqali, makroiqtisodiy omillar va bank aktivlarining samaradorligi o'rtasidagi bog'liqliklarni aniqroq ko'rsatib berdik. Masalan, inflyatsiya darajasi va foiz stavkalarining oshishi, YIM o'sishi va ishsizlik darajasining o'zgarishi banklar uchun muhim moliyaviy ko'rsatkichlarga ta'sir qiladi.

Banklar uchun ushbu omillarni doimiy kuzatib borish va ularning ta'sirlarini to'g'ri baholash muhimdir, chunki bu strategik rejalashtirish va risklarni boshqarishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bank sektorining samarali faoliyati iqtisodiy barqarorlik va taraqqiyotni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, shuning uchun makroiqtisodiy omillarni hisobga olgan holda qabul qilinadigan qarorlar iqtisodiyotning umumiy ahvoriga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Bank for International Settlements. (2020). 84th Annual Report.
2. International Monetary Fund (IMF). (2021). World Economic Outlook.
3. World Bank. (2021). Global Economic Prospects.
4. Smith, A. (2020). "The Impact of Macroeconomic Factors on Bank Efficiency" in Journal of Banking & Finance.
5. Johnson, D. & Turner, C. (2019). "Macroeconomics and the Financial System" in Journal of Economic Perspectives.
6. Zhang, L., & Zhao, S. (2018). "The Effects of Macroeconomic Conditions on Bank Risk and Profitability" in Review of Financial Economics.
7. Li, H., & Xu, J. (2021). "Understanding the Macroeconomic Variables Affecting Bank Performance" in Finance Research Letters.

